

situne dei

Årsskrift för
Sigtunaforskning
och historisk arkeologi

2011

Redaktion:
Rune Edberg och Anders Wikström

Utgiven av
Sigtuna Museum

Nya rapporter Nya grävningar Nytt arkiv

Anders Wikström

Ännu ett år har passerat sedan den senaste i raden av *Situne Dei* och vi kan med glädje konstatera att ytterligare ett nummer ser dagens ljus. I förra numret tillägnades en artikel de arkeologiska undersökningar som gjorts i Sigtuna mellan åren 2006–2009. Denna återkoppling till den arkeologiska verksamheten på museet anser vi vara viktig och kommer förhoppningsvis att vara ett återkommande inslag i framtida nummer. I artikeln fanns en målsättning om att rapporter från undersökningar som museet gjort skulle publiceras som pdf-filer på museets hemsida (www.sigtunamuseum.se). Detta mål är nu verklighet. På museets nya hemsida, som lanserades förra året, finns numer alla rapporter tillgängliga som pdf-filer och utgör därmed en mycket viktig resurs för Sigtunaforskningen och för den som är allmänt intresserad av museets grävningsverksamhet.

I artikeln framgick också att ett stort antal rapporter från äldre undersökningar hade skrivits klart (Wikström 2010a). Fram till slutet av april 2010 har ytterligare rapporter från äldre undersökningar skrivits (se referenslistan). I princip är därför rapportskulden i dagsläget avskriven. Det återstår dock att skriva rapporter på ett par större arkeologiska undersökningar, forskningsgrävningen i S:t Olofs ruin (2001–2005) och en arkeologisk undersökning i kvarteret Ödåker 4 (2004). Utöver detta har också ett

antal mindre schaktningsövervakningar och antikvariska kontroller gjorts i Sigtuna stad åren 1985–1997 utan länsstyrelsebeslut (totalt 36 mindre grävningar) samt slutligen 10 mindre grävningar på landsbygden och som därför inte ingick i avrapporteringsstrategin. Stadsgrävningarna finns inlagda i Sigtuna StadsGIS och vissa har hand- eller maskinskrivna arkivrapporter vilket gör materialet tillgängligt och kommer därför inte att avrapporteras.

När den politiska majoriteten och oppositionen diskuterade budgeten för 2011–2013 på ett kommunfullmäktige i december 2010 antogs majoritetens förslag på finansiering av ett mycket välbehövligt föremålsarkiv för Sigtuna Museum. Totalt anslogs 12,6 miljoner kronor för detta ändamål fördelat på två år, 2011 och 2012. Detta beslut är mycket glädjande och arbetet med programhandlingar och kravspecifikationer för byggnaden och inomhusmiljöerna är i full gång. Ett samarbete med förvaltningsavdelningen på Riksantikvarieämbetet har inletts där deras roll blir att ge stöd och råd till museet inför byggstart. Ett mycket viktigt arbete i denna process är den rapport om tillståndet för museets samlingar i nuvarande lokaler som publicerades hösten 2010 (Hällbrink 2010). Rapportens betydelse kan inte nog understrykas. Den har blivit ett viktigt dokument över samlingarnas nuvarande mycket dåliga tillstånd och vilka åtgärder som krävs för att komma till rätta med åtminstone de mest rudimentära problemen. Utifrån rapporten har ett åtgärdsprogram tagits fram som successivt betas av. Byggandet av ett nytt modernt föremålsarkiv är en del i detta omfattande arbete. En stor utmaning, utöver bygget, blir också att ordna upp bland de arkeologiska samlingarna som inte bara mår dåligt utan

också är fragmenterade och oordnade. Ett viktigt led i det nya föremålsarkivet blir därför också att starta en digitaliserings- och uppordningsprocess för att göra samlingarna tillgängliga.

Grävningar 2009–2010

Utöver de arkeologiska undersökningar som redovisades i förra numret av Situne Dei har ytterligare sex undersökningar utförts 2009 (se nedanstående lista). Förra året, 2010, var ett mycket magert år med endast fyra arkeologiska ärenden. Två av dessa, den i Prästgatan och den i hamnen, pågår fortfarande och beräknas vara avslutade under våren 2011.

Den mest anmärkningsvärda av de undersökningar som gjorts 2009–2010 var helt klart forskningsgrävningen i dominikankonventet, RAÅ 30. Trots att det har gjorts en del arkeologiska insatser sedan den första arkeologiska grävningen på sent 1800-tal vet vi förhållandevis lite om konventet. De historiska källorna omtalar grundläggning, byggnationer, reparationer och i vissa fall vilka som befolkat konventet, men den arkeologiska dokumentationen är mager. Det är till exempel anmärkningsvärt att vi fortfarande inte känner till hur konventets huvudlängor såg ut. För att råda bot på detta har vid ett par tillfällen geofysisk prospektering med georadar använts för att undersöka lämningarnas omfattning och karaktär. Prospekteringen utfördes av Andreas Viberg vid Arkeologiska forskningslaboratoriet, Stockholms universitet, som ett led i hans doktorsavhandling. Prospekteringarna gav mycket lovande resultat, men det krävdes även en arkeologisk insats för att utvärdera resultaten.

Resultaten svarade mycket väl mot undersökningsplanens målsättningar. Den

första var att verifiera resultaten från de geofysiska prospekteringarna. En förmodad korsgångsmur och lavatoriemur som syntes på radarbilderna stämde mycket väl överens med undersökningens resultat. En överraskning var två äldre tegelmurverk som inte med säkerhet kunde identifieras med georadarn. Hur dessa ska tolkas är oklart.

Den andra viktiga målsättningen var att utreda lämningarnas omfattning avseende stående murrester, förekomst av kulturlager och raseringsmassornas mäktighet och slutligen att utreda omfattningen av de urschaktningar som skett i samband med äldre arkeologiska undersökningar utförda 1895–96 och 1953. Resultatet visade att det finns relativt omfattande murverk kvar, men höjden på dessa är endast en till två skift. De äldre tegelmurverken och en utfyllnad till klostergården innebär att raseringslagrens mäktighet är drygt 1,5–1,7 meter. Endast fragmentariska rester efter medeltida kulturlager fanns kvar, borträknat utfyllnadsmassorna. Det finns en möjlighet att kulturlager samtida med de äldre tegelmurverken finns kvar under utfyllnadsmassorna. Inom aktuellt schakt verkar stora delar av raseringsmassorna och eventuellt tidigare orörda kulturlager var uppgrävda och sedan igenlagda i samband med de äldre arkeologiska undersökningarna, dock oklart i samband med vilken. Takpapp av asfalt som påträffades på en bensamling är ett tydligt tecken på detta. Sammantaget visade forskningsundersökningen att potentialen för framtida arkeologiska undersökningar är stor.

Två frågeställningar framstår som viktiga. Den ena frågeställningen rör de äldre tegelmurarna och om de representerar en äldre ursprunglig byggnadsfas och i så fall hur den äldsta grundplanen för konventet såg ut. Den andra frågeställningen berör

Grävningar 2009-2010

2009	Typ		Resultat	MORR nr	*
Ragvaldsbo 1:1	AU	Landsbygd	Inget	42	P
<i>Granhäcken El</i>	-	Stad	Inget	-	-
Källandet 2	FU	Stad	Gravgård	-	A
Malmgården 6	FU	Stad	Inget	-	A
Slaktaren 6	FU	Stad	Kulturlager	-	A
<i>Lilla Nygatan servis</i>	FU	Stad	Inget	-	-
<i>Draken (byte av rabatter)</i>	FU	Stad	Inget	-	-
Klockbacken, Sigtuna 2:152	FU	Stad	Inget	-	A
Dominikankonventet	Forskning	Stad	Kloster, gravar	45	P
S:t Lars 2	FU	Stad	Kulturlager	-	A
2010					
Källandet 2	FU	Stad	Inget	-	A
S:ta Gertrud 10	FU	Stad	Inget	-	A
Prästgatan	FU	Stad	Gravar, kulturlager	Pågär	
Sigtuna hamn	FU	Stad	Inget	Pågär	

* P innebär att rapporten publicerats och A innebär att det endast finns en opublicerad arkivrapport. MORR betyder att rapporten ingår i serien Meddelande och Rapporter från Sigtuna museum med angivet nummer. Kursiv still innebär att undersökningen gjorts utan beslut från (men i samråd med) Länsstyrelsen.

AU = utredning, FU = förundersökning, SU = slutundersökning

ombyggnationen och när denna skedde. En viktig del är också att undersöka om det finns äldre golvnivåer under klostergården. Detta skulle i så fall innebära större möjligheter till datering av den eventuella äldre byggnadsfasen och ombyggnationen. Slutligen vore en gedigen och grundlig genomgång av det äldre grävningmaterialet önskvärd. Dokumentationsmaterialet från framförallt undersökningarna 1950–54 är omfattande och högst användbart. Eftersom det också finns skrivna rapporter är förutsättningarna för en publicering av resultaten goda.

Referenser

Wikström, A. 2010a. Arkeologiska undersökningar i Sigtuna 2006–2010. *Situne Dei*.

SMUV rapporter 2009–2010

Serien är en fortsättning på den som finns publicerad i *Situne Dei* 2010 och är en komplett lista på alla rapporter som skrivits klart under 2009–2010.

Publicerade i MORR-serien

Edberg, R. 2010. *Vikingatida och tidigmedeltida båtar i Sigtuna. En undersökning baserad på fynd av nitförband i kulturlagren*. (Forskningsrapport.) Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 50.

Hällbrink, C. 2010. *Tillståndsrapport för Sigtuna Museums föremålssamlingar*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 51.

Runer, J. 2010. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Stora Gatan/Torggränd, Sigtuna, Up, 2001*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 48.

- Wikström, A. 2009a. *Rapport Arkeologiska förundersökningar. Koppardosan 2 & 3, Sigtuna, 1995, 1999 & 2007*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 36.
- Wikström, A. 2009b. *Rapport Arkeologiska förundersökningar. Borgmästarängen 1985, 1988 & 2007 samt Prästgatan 2007, Sigtuna*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 37.
- Wikström, A. 2009c. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Långgatan, Sigtuna 2008*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 38.
- Wikström, A. 2009d. *Rapport Arkeologisk utredning. Ragvaldsbo 1:1, Sigtuna, 2009*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 42.
- Wikström, A. 2009f. *Rapport Arkeologisk förundersökning. S:ta Gertrud 3, Sigtuna, 2008*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 39.
- Wikström, A. 2010b. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Humlegården & Trekanten, Sigtuna, Up, 2006–2010*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 41.
- Wikström, A. 2010c. *Rapport Arkeologisk undersökning. Kv Guldets 6, 1997 – stadsgårdar i utkanten av det tidigmedeltida Sigtuna*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 47.
- Wikström, A. 2010d. *Rapport Arkeologisk undersökning. Stora Gatan i Sigtuna, Up, 2002*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 49.
- Wikström, A. & Kjellström, A. 2009. *Rapport Arkeologisk undersökning. En tidigkristen gravgård vid Götes mack, Sigtuna 2008*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 40.
- Wikström, A. & Kjellström, A. 2010. *Rapport Arkeologisk undersökning. Magistern 2, 1998, Röda skolan, 1992, Sigtuna, Up*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 46.
- Wikström, A. & Viberg, A. 2010. *Rapport Arkeologisk forskningsundersökning. Sigtuna Dominikankonvent, RAA 30, Up, 2009*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 45.
- Arkivrapporter (ej publicerade)**
- Wikström, A. 2009e. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Kållandet 2, Sigtuna, Uppland, 2009*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet. (Arkivrapport)
- Wikström, A. 2009g. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Trädgårdsgatan, Sigtuna, Uppland, 2008*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet (Arkivrapport)
- Wikström, A. 2009h. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Malmgården 6, Sigtuna, Uppland, 2009*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet. (Arkivrapport)
- Wikström, A. 2009i. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Slaktaren 6, Sigtuna, Uppland, 2009*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet. (Arkivrapport)
- Wikström, A. 2009j. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Klockbacken, Sigtuna 2:152 (Prästgatan 8), Sigtuna, Uppland, 2009*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet. (Arkivrapport)
- Wikström, A. 2009k. *Rapport Arkeologisk förundersökning. S:t Lars 2, Sigtuna, Uppland, 2009*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet (Arkivrapport)
- Wikström, A. 2011a. *Rapport Arkeologisk förundersökning. Kållandet 2, Sigtuna, Uppland, 2010*. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet. (Arkivrapport)

Wikström, A. 2011b. Rapport Arkeologisk förundersökning. S:ta Gertrud 10, Sigtuna, Uppland, 2010. Sigtuna Museers Uppdrags Verksamhet. (Arkivrapport)

Medarbetare i Situne Dei 2011:

Anders Söderberg, f. 1960. Fil. kand., arkeolog, Stockholm.
Gunnar Weman, f. 1932. Teol. dr, fil. kand., ärkebiskop em. Sigtuna.
Laila Kitzler Åhfeldt, f. 1969. Fil. dr, arkeolog, Väddö. Verksam vid Riksantikvarieämbetet.
Magnus Källström, f. 1964. Fil. dr, runolog, Stockholm. Verksam vid Riksantikvarieämbetet.
Rune Edberg, f. 1946. Fil. dr, arkeolog, redaktör, Uppsala.
Mats G. Larsson, f. 1946. Docent, arkeolog, författare, Bräcksta.
Mathias Bäck, f. 1963. Fil. kand., arkeolog, Stockholm. Verksam vid Riksantikvarieämbetets undersökningsverksamhet.
Roger Wikell, f. 1965. Fil. mag. Arkeolog, frilans, Sorunda.
Anders Wikström, f. 1969. Fil. kand. Arkeolog, vik. museichef, Sigtuna.

Engelsk språkgranskning:
Uaininn O'Meadhra